ULUSLARARASI
INTERNATIONAL

DAVRAZ

CONGRESS
KONGRESİ

24-27 EYLÜL 2009 24-27 SEPTEMBER 2009

ON SOCIAL AND ECONOMIC ISSUES SHAPING THE WORLD'S FUTURE:

NEW GLOBAL DIALOGUE
KÜRESEL DİYALOG

BİLDİRİLER

ISPARTA 2009

T.C
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
İKTİSADİ ve İDARİ BİLİMER FAKÜLTESİ

ULUSLARARASI DAVRAZ KONGRESİ
INTERNATIONAL DAVRAZ CONGRESS

SOCIAL AND ECONOMIC ISSUES SHAPING THE WORLD'S FUTURE
NEW GLOBAL DIALOGUE
KÜRESEL DİYALOG

24-27 EYLÜL 2009/ 24-27 SEPTEMBER 2009

ISPARTA

T.C.
Süleyman Demirel Üniversitesi
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi

Yayına Hazırlayanlar:
Yrd. Doç. Dr. Uysal KERMAN
Yrd. Doç. Dr. Yakup ALTAN
Arş. Gör. Selim KANAT
Arş. Gör. Hakan KİRİŞ
Arş. Gör. Yurdanur URAL
Ramazan DAĞ

ISBN: 978-9944-452-34-2

Eylül 2009

Baskı:
Süleyman Demirel Üniversitesi
İ.İ.B.F

ULUSLARARASI DAVRAZ KONGRESİ

YÜRÜTME KURULU

BAŞKAN
Prof.Dr. Metin Lütfi BAYDAR
(Süleyman Demirel Üniversitesi, Rektör)

KONGRE BAŞKANI
Prof.Dr. Hasan İBİCİOĞLU
(Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dekanı)

YÜRÜTME KURULU BAŞKANI
Yrd.Doç.Dr. İrfan ATEŞOĞLU
(Süleyman Demirel Üniversitesi, İşletme Bölümü)

YÜRÜTME KURULU ÜYELERİ
Doç. Dr. Adem KORKMAZ
Doç.Dr. Hüseyin GÜL
Doç.Dr. İbrahim Attila ACAR
Doç.Dr. İlker Hüseyin ÇARIKÇI
Yrd.Doç.Dr. Suat KOLUKIRIK
Arş.Gör. Dilek Göze KAYA

DANIŞMA KURULU

Prof. Dr. A. Thirlwall
Prof. Dr. Ahmet İncekara
Prof. Dr. Ahmet Cevat Acar
Prof. Dr. Ali Aslan
Prof. Dr. Ali Bardakoğlu
Prof. Dr. Alp Aslan Açıkgenç
Prof. Dr. Aydın Kolay
Prof. Dr. B.Kemal Yeşilbursa
Prof. Dr. Bekir Parlak
Prof. Dr. Belkıs Özkara
Prof. Dr. Bilal Eryılmaz
Prof. Dr. Cemal Şanlı
Prof. Dr. Coşkun Can Aktan
Prof. Dr. Doğu Ergil
Prof. Dr. Durmuş Günay
Prof. Dr. Ekrem Erdem
Prof. Dr. Engin Yıldırım
Prof. Dr. Ercan Öztemel
Prof. Dr. Ercan Tatlıdil
Prof. Dr. Erdener Kaynak
Prof. Dr. Erdoğan Alkin
Prof. Dr. Erol Eren
Prof. Dr. Erol Taymaz
Prof. Dr. Ethem Köklükaya
Prof. Dr. Fevzi Okumuş
Prof. Dr. Feyzullah Eroğlu
Prof. Dr. Gökhan Çetinsaya
Prof. Dr. Gülsüm Sağlamer
Prof. Dr. Güngör Turan
Prof. Dr. Hakan Yavuz
Prof. Dr. Halit Targan Ünal
Prof. Dr. Hasan Pirkul
Prof. Dr. Hasan Tunç
Prof. Dr. Hayri Ülgen
Prof. Dr. Hüseyin A. Egeli
Prof. Dr. Hüseyin Bağcı
Prof. Dr. Hüseyin Özgen
Prof. Dr. İlber Ortaylı
Prof. Dr. İnci Varinli
Prof. Dr. İzzet Er
Prof. Dr. Kamil Tüğen
Prof. Dr. Kemal Gözler
Prof. Dr. Kemal Silay
Prof. Dr. Kemal Sözen
Prof. Dr. Mahmut Paksoy
Prof. Dr. Mehmet Görez
Prof. Dr. Musa Eken
Prof. Dr. Mustafa Akgül
Prof. Dr. Mümin Ertürk
Prof. Dr. Neşe Özgen
Prof. Dr. Nurullah Genç
Prof. Dr. Nükhet Yetiş
Prof. Dr. Osman Horata
Prof. Dr. Ömer Torlak
Prof. Dr. Önal Sayın
Prof. Dr. Özer Ertuna
Prof. Dr. R. Wickerman
Prof. Dr. Recep Kök
Prof. Dr. Recep Şentürk
Prof. Dr. Rıdvan Karluk
Prof. Dr. Ruşen Keles
Prof. Dr. Serkan Bayraktaroğlu
Prof. Dr. Süleyman Hayri Bolay
Prof. Dr. Şaban Sitembölükbaşı
Prof. Dr. Şerif Şimşek
Prof. Dr. Şirin Elçi
Prof. Dr. Yasin Aktay
Prof. Dr. Yavuz Atar
Prof. Dr. Zühtü Arslan
Doç. Dr. Abdullah Yılmaz

Doç. Dr. B.Berat Özipek
Doç. Dr. Cihat Göktepe
Doç. Dr. Faysal Gökalp
Doç. Dr. Hüseyin Özgür
Doç. Dr. İhsan Bal
Doç. Dr. Mehmet Merdan Hekimoğlu
Doç. Dr. Muhammet Kösecik
Doç. Dr. Sedat Laçiner
Doç. Dr. Turgay Uzun
Doç. Dr. Yusuf Ş. Hakyemez

KONGRE KOORDİNATÖRLERİ

ORGANİZASYON

Basın ve Halkla İlişkiler
Yrd. Doç. Dr. Ali YAVUZ

Ulaşım ve Transfer
Yrd. Doç. Dr. İsmail GÖKDAYI

Konaklama ve Catering
Doç. Dr. Yusuf DEMİR

Basım Yayım
Yrd. Doç. Dr. Uysal KERMAN

Protokol Davetlileri
Yrd. Doç. Dr. Serpil AĞCAKAYA

Mavi Kurdele Öğrenci Grubu
Yrd. Doç. Dr. Nilüfer NEGİZ

Sosyal Program
Öğr. Gör. Oğuzhan ÖZALTIN

Katkı ve Katılım Belgeleri
Arş. Gör. Onur DEMİREL

Kayıt Kabul
Arş. Gör. Hüseyin Güçlü ÇİÇEK

Davetiye Gönderimi
Arş. Gör. Gamze GÖÇMEN YAĞCILAR

Davetli Misafirler
Arş. Gör. Münire ÇİFTÇİ

BİLİMSEL KOORDİNATÖRLER

Genel Bilim Koordinatörü
Doç. Dr. Levent KÖSEKAHYAOĞLU

Kalkınma, Enerji, Çevre Sorunları ve Ekonomik Sistem Arayışları
Doç. Dr. Mesut ALBENİ

Demokratikleşme ve İnsan Hakları, Kimlik
Doç. Dr. Yüksel METİN

Terör ve Güvenlik
Doç. Dr. Süleyman SEYDİ

Uluslararası Göç ve İnsan Kaçakçılığı
Doç. Dr. Hüseyin GÜL

Din, Kültür ve Medeniyet
Doç. Dr. Haluk SONGUR

Yeni Yönetim Tartışmaları
Yrd. Doç. Dr. Mehmet AKTEL

Bilim, Teknoloji ve Yenilik
Doç. Dr. Murat Ali DULUPÇU

KONGRE OFİSİ
Büşra TEZGEL
Dilek KARAGÖZ
Emin KAYA

SANAYİ SEKTÖRÜ ÜZERİNE BİR İNCELEME 923

ANTALYA'DA FAALİYET GÖSTEREN İHRACATÇI FİRMALARIN AR-GE, TEKNOLOJİ GELİŞTİRME VE İNOVASYON FAALİYETLERİ 938

BÖLGESEL KALKINMADA YAKINLIĞA DAYALI İNOVASYON MODELLERİ VE YENİ BİR AÇILIM OLARAK UZAK NETWORKLER 954

TEKNOLOJİK GELİŞME VE YENİLİKLER ARTTIKÇA, FOTOĞRAFA OLAN GÜVEN AZALIYOR MU? 970

II. OTURUM.
OTURUM KONUSU
BİLİM, TEKNOLOJİ ve İNSAN

TEKNOLOJİ ve İNSANIN ÖZGÜRLÜĞÜ TARİHÎ SÜREÇTE BİLGİNİN YERELLİĞİ VE BİLİMİN EVRENSELLİĞİ 983

TARİHİ SÜREÇTE BİLGİNİN YERELLİĞİ VE BİLİMİN EVRENSELLİĞİ 988

GABRIEL MARCEL'E GÖRE İNSAN-TEKNOLOJİ İLİŞKİSİ 1004

YÜKSEKÖĞRETİMDE DİYALOG EĞİTİM YAKLAŞIMI: ÖĞRENCİ ETKİLEŞİMİ VE AKTİF KATILIMI 1015

TECHNOLOGY, ART AND IDENTITY: AVATARS AND SIGNATURES 1026

ANTİKİTE'NİN GERİ DÖNÜŞÜ MÜ?: BİLİŞİM ÇAĞI ve BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN GELDİĞİ NOKTADA SOSYAL ve EKONOMİK YAŞAM 1040

III. OTURUM
OTURUM KONUSU.
İNTERNET ve BİLİŞİM TEKNOLOJİLERİ

E-SAĞLIK KAPSAMINDA İNTERNET KULLANICILARININ SAĞLIK WEB SİTELERİNİ KULLANMA DURUMU ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 1057

TAKSONOMIDEN FOLKSONOMIYE WEB 2.0'DA PAYLAŞIM EKSENLI ORTAK İÇERIK ÜRETIMI: YENI "AMATÖR WEB"DE İMKANLAR VE SINIRLAMALAR 1076

SOSYAL İLETİŞİM AĞLARI VE GENÇLİK: FACEBOOK ÖRNEĞİ 1094

İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNDE YAŞANAN DEĞİŞİMLERİN REKLAMCILIĞA OLAN ETKİLERİ: INTERNET REKLAMCILIĞI 1106

İŞLETMELER VE SANAL DÜNYA 1116

BİLİM, TEKNOLOJİ ve İNOVASYON

I.OTURUM

OTURUM KONUSU

İNOVASYON VE AR-GE

Oturum Başkanı: Prof. Dr. Yusuf TUNA

Türkiye'de Kamu ve Özel Kesim İmalat Sanayinin Teknolojik Öğrenme ve Verimlilik Performansının Ölçülmesi

Doç. Dr. Selahattin Bekmez

Arş. Gör. Ömer Faruk Altunç

From Territorial Innovations Models to Knowledge Dynamics: The Case of Rixos Group

Arş. Gör. Aykut Sezgin

Arş. Gör. Onur Demirel

Öğr. Gör. Mustafa Özyücel

Firmalarda Ar-Ge Yoğunluğu: Metal Eşya-Makine Sanayi Sektörü Üzerine Bir İnceleme

Arş. Gör. Gökhan Özkul

Arş. Gör. Ozan Özdemir

Arş. Gör. İsmail Eren

Antalya'da Faaliyet Gösteren İhracatçı Firmaların Ar-Ge, Teknoloji Geliştirme ve İnovasyon Faaliyetleri Üzerine Bir İnceleme

Arş. Gör. Onur Sungur

Bölgesel Kalkınmada Yakınlığa Dayalı İnovasyon Modelleri ve Yeni Bir Açılım Olarak Uzak Networkler

Arş. Gör. Onur Sungur

Arş. Gör. Hidayet Keskin

Arş. Gör. Canan Şentürk

Arş. Gör. Hakan M. Kiriş

Teknolojik Gelişme ve Yenilikler Arttıkça, Fotoğrafa Güvenirlilik Azalıyor Mu?

Doç. Dr. Filiz Tiryakioğlu

BÖLGESEL KALKINMADA YAKINLIĞA DAYALI İNOVASYON MODELLERİ VE YENİ BİR AÇILIM OLARAK UZAK NETWORKLER

Arş.Gör. Onur SUNGUR
Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF
onurs@iibf.sdu.edu.tr

Arş.Gör. Hidayet KESKİN
Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF
hunlu@iibf.sdu.edu.tr

Arş.Gör. Canan ŞENTÜRK
Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF
canansenturk@iibf.sdu.edu.tr

Arş.Gör. Hakan M. KİRİŞ
Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF
hakkan@iibf.sdu.edu.tr

Özet

Özellikle son 15-20 yıldır, bölgesel kalkınma ile uğraşan iktisatçılar, ekonomik coğrafyacılar, planlamacılar zamanlarının büyük bir kısmını bölgesel kalkınma konusunda "yeni" bir model arayışına adamışlardır. Bölgesel kalkınma konusunda geliştirilen kavramlar; yenilikçiliğin öncü faktörü olarak coğrafi yakınlığa odaklanmaktadır. Ortaya çıkan yeni teoriler ise; bilginin günümüzde artan hareketliliğine ve uzun mesafeler arasında da transfer edilebildiğine vurgu yapmaktadır. Dolayısıyla, bölge-içi networklerin yanı sıra, yerele-mekâna bağlı olmayan bölge-dışı ve bölgeler-arası networkler de kritik rol oynamaktadır.

Bu çalışmada, inovasyon-bilgi ekonomisi literatüründe giderek önemi artan network teorisi ele alınacaktır. Çalışmada öncelikle geleneksel "Mekânsal İnovasyon Modelleri" olarak adlandırılabilecek endüstriyel bölge, yenilikçi çevre, kümelenmeler, bölgesel inovasyon sistemleri ve öğrenen bölge kavramları ele alınacaktır. Ardından, günümüzde inovasyon, bilgi ekonomisi ve bölgesel kalkınma konusunda dönüşümler doğrultusunda, "coğrafi" yakınlığın hala önemli olup olmadığı tartışılacak ve uzak mesafeli etkileşimler, yeni teoriler bağlamında ele alınacaktır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, İnovasyon, Coğrafi Yakınlık, Network

PROXIMITY BASED INNOVATION MODELS IN REGIONAL DEVELOPMENT AND DISTANT NETWORKS AS A NEW EXPANSION

Abstract

Especially the last 15-20 years, economists, economic geographers and planners in dealing with regional development have devoted the large portion of their time to seeking a "new" model. The concepts which are developed in regional development focus on geographic proximity as a pioneering factor of innovation. However, "new" theories highlight the increased mobility of knowledge and the transfer of knowledge between long-distance places.

Therefore, in addition to intra-regional Networks, long distance and inter-regional Networks have also played a critical role.

In this study, the increasing importance of innovation-knowledge economy growing literature on network theory will be discussed. Firstly, the concepts of industrial zones, innovative environment, clusters, regional innovation systems and learning regions which can be defined as "Territorial Innovation Models" will be examined. Then, whether the “geographical” proximity is still important will be discussed in parallel with the transformations of innovation, knowledge and regional development and long distance interactions will be mentioned in terms of the new theories.

Keywords: Regional Development, Innovation, Geographical Proximity, Network

1. GİRİŞ

İnovasyonu ulusal düzeyde ele alan “Ulusal İnovasyon Sistemi” yaklaşımının ortaya çıkması ve kavramın gerek akademisyenler gerekse politika yapıcılar tarafından bilim, teknoloji ve inovasyon politikalarının formülasyonunda ve uygulanmasında kullanılmaya başlamasının ardından, ekonomik coğrafyacılar inovasyon sistemlerinin aslında güçlü bir “bölgesel” karaktere sahip olduğunun farkına varmışlardır (Chen ve Kenney, 2005: 2). 1980’lerin başında, Fordizm olarak tanımlanan kitle üretim çağının sona ermesiyle birlikte yeni bir üretim çağına (Post-Fordizm) geçilmiş ve modern ekonominin en önemli faktörünün “öğrenme” olduğunun farkına varılmış ve bu süreçte bölgelerin önemi yeniden keşfedilmiştir (Yılmaz, 2001: 19). İzleyen yıllarda iktisatçıların ve hükümetlerin, bölgelerin sürdürülebilir ekonomik kalkınmasına yönelik araştırmaları sonucunda bölgesel ekonomik kalkınma için inovasyonun ve kümelenmenin öneminin farkına varmalarıyla birlikte, bölgesel düzeyde inovasyon politikalarının yürütülmesi gerektiği düşüncesi ortaya çıkmıştır. Bunun sonucunda bölgesel politikalarda da bir dönüşüm yaşanmış ve inovasyon politikaları ile bölgesel kalkınma politikaları kesişmiştir. Chung (2005: 4), bölgesel inovasyon sistemi kavramının; inovasyon politikasının bölgesel yaklaşımı ve bölgesel politikanın inovasyon temelli yaklaşımı sonucunda ortaya çıktığını belirtmektedir.

“Bölgesel İnovasyon Sistemi” kavramının ortaya çıkmasından önce birçok akademisyenin, bölgesel düzeyde inovasyon konusunda literatüre oldukça fazla katkısı olduğu görülmektedir. Özellikle son 15-20 yıldır, bölgesel kalkınma ile uğraşan iktisatçılar, ekonomik coğrafyacılar, planlamacılar zamanlarının büyük bir kısmını bölgesel kalkınma konusunda “yeni” bir model arayışına adamışlardır. Bu çalışmalar doğrultusunda; beşeri sermaye, yerel iş kültürü, eğitim-bilim sistemi, altyapı, üretim sistemleri, bölgesel deneyimlerin paylaşılması gibi faktörler, bölgesel kalkınma konusuna yeni bir bakış getirmiştir. Bölgesel kalkınma konusunda geliştirilen; yenilikçi çevre, endüstriyel bölgeler, kümelenmeler, teknokentler-teknoparklar gibi kavramlar; yenilikçiliğin öncü faktörü olarak coğrafi yakınlığa odaklanmakta ve uzmanlaşma, dışsallıklar, yakın işbirliği gibi konuları ele almaktadır. Bilgi ekonomisinde yaşanan son gelişmeler ve ortaya çıkan yeni teoriler ise; bilginin günümüzde artan hareketliliğine ve uzun mesafeler arasında da transfer edilebildiğine vurgu yapmaktadır. Rekabetçi kalabilmek için artık firmalar, yakınlığa dayalı işbirliğinin yanında, uzak mesafelerden de bilgi transferi yapmak ve uzak networkler kurmak zorundadırlar. Dolayısıyla, bölge-içi networklerin yanı sıra, yerele-mekâna bağlı olmayan bölge-dışı ve bölgeler-arası networkler de kritik rol oynamaktadır.

Bu bağlamda, çalışmada, inovasyon-bilgi ekonomisi literatüründe giderek önemi artan network teorisi ele alınacaktır. Çalışmada öncelikle geleneksel “Mekânsal İnovasyon Modelleri” olarak adlandırılabilecek endüstriyel bölge, yenilikçi çevre, kümelenmeler,

bölgesel inovasyon sistemleri ve öğrenen bölge kavramları ele alınacaktır. Ardından, günümüzde inovasyon, bilgi ekonomisi ve bölgesel kalkınma konusunda dönüşümler doğrultusunda, "coğrafi" yakınlığın hala önemli olup olmadığı tartışılacak ve uzak mesafeli etkileşimler, yeni teoriler bağlamında ele alınacaktır.

2. GELENEKSEL MEKANSAL İNOVASYON MODELLERİ

"Mekansal İnovasyon Modelleri" *(Territorial Innovation Models)* kavramı, yerel kurumsal dinamiklerin önemli rol oynadığı ve buna vurgu yapılan tüm bölgesel yenilik modellerini ifade etmek için kullanılan bir kavramdır. Bu noktada, Fransız GREMI grubu tarafından ortaya atılan "yenilikçi çevre" *(milieu innovateur – innovative milieux)* kavramı ve "endüstriyel bölge" *(indistrial district)* kavramı, geleneksel mekansal yenilik modellerinin ilk dalgası olarak görülmektedir. Bunun dışında; kümelenmeler *(clusters)*, yeni sanayi odakları *(new industrial spaces)*, bölgesel inovasyon sistemleri *(regional innovation systems)* ve öğrenen bölge *(learning region)* kavramları da Mekansal İnovasyon Modeli olarak değerlendirilmektedir (Moulaert ve Sekia, 2003: 291).

Çalışmanın bu bölümünde, Mekansal İnovasyon Modeli olarak adlandırılan bu modellerin tanımları, genel özellikleri ve inovasyona bakış açıları değerlendirilecektir.

2.1. Yenilikçi Çevre

Bölgesel rekabetçiliğin sosyal ve kurumsal şartlarını açıklamaya yönelik olarak ortaya atılan kavramlar arasında en çok ilgi çekeni "yenilikçi çevre" olmuştur. GREMI[*] Grubu tarafından geliştirilen "yenilikçi çevre" *(innovative milieux)* kavramı akademik çevrede araştırmacılar tarafından özel bir ilgi görmüştür (Lawson, 1997: 10). Milieux-milieu kelimesi Fransızca "mi" (orta) ve "lieu" (yer) kelimelerinden türetilmiş olup; "bir şeylerin ortaya çıktığı ya da geliştiği fiziksel ya da sosyal ortam; çevre" olarak tanımlanmaktadır (Webster). "Yenilikçi çevre" kavramı ise; yenilikçi kurumların diğer yenilikçi kurumlar ile koordinasyon içerisinde olduğu ortamı ifade etmektedir (Yılmaz, 2001: 24). Daha geniş bir tanıma göre yenilikçi çevre; "sinerji ve ortaklaşa öğrenme yöntemleri aracılığıyla bölgesel yenilikçilik kapasitesini arttıran sınırlı bir coğrafya içerisindeki biçimsel olmayan karmaşık sosyal ilişkiler ağı" olarak tanımlanmaktadır (Oğuztürk, 2003: 78).

Yenilikçi çevre teorisinde, firma, izole edilmiş tek başına hareket eden bir yenilikçi aktör olarak değil, çevresindeki yenilikçi kapasitesinin bir parçası olarak görülmektedir. Yenilikçi çevre üzerine yapılan teorik ve ampirik çalışmalarda, firmalar ve onların çevreleri arasındaki ilişkiler analiz edilmeye ve onları karakterize eden organizasyon biçimleri ortaya koyulmaya çalışılmaktadır.

Yenilikçi çevre teorisinde firma için 3 fonksiyonel alan arasında ayrım yapılmıştır. Bunlar; üretim alanı, piyasa alanı ve destek alanıdır. Destek alanı, firmayı, yüz yüze geldiği belirsizliğe karşı güçlendiren alan olarak tanımlanmaktadır. Destek alanı üç tip ilişki çevresinde oluşmaktadır:

- Üretim faktörlerinin organize edilmesinde dikkat edilen vasıflı veya ayrıcalıklı ilişkiler
- Firma, firmanın ortakları, tedarikçileri ve müşterileri arasındaki stratejik ilişkiler
- Bölgesel çevreye ait olan aktörler ile stratejik ilişkiler

[*] Groupe de Recherches sur l'Energétique des Milieux Ionisés

Yenilikçi çevre teorisi, "öğrenme" süreci üzerinde de durmaktadır. Buna göre; çevrenin farklı üyelerinin yenilikçi kapasitesi, öğrenme kapasitesine bağlıdır. Öğrenme; onların çevrelerinde olan değişimleri kavramalarına imkan verir ve onlara davranışlarını gereğince uyarlamaları konusunda yardım eder. Bu açıdan bu teori, günümüzde kurulmuş olan "öğrenen bölgeler" teorisi ile oldukça yakınsanır (Moulaert ve Sekia, 2003: 291).

2.2. Endüstriyel Bölge

Endüstriyel Bölge genellikle coğrafi olarak sınırlandırılmış bir üretim sistemi olarak tanımlanmaktadır. Bu sistem; üretimin farklı aşamalarında ve bir endüstriyel sektörün dağıtım döngüsünün farklı aşamalarında, bir baskın aktivitede veya sınırlı birkaç aktivitede uzmanlaşan küçük firmalar arasındaki güçlü yerel iş bölümü üzerine kuruludur.

Firmalar arasında ve firmalar ile yerel topluluk arasında piyasanın içinde ve dışında çoklu ilişkiler vardır. Sonraki ilişki yani firmalar ve yerel topluluk arasındaki ilişki güven ve karşılıklılık ilkesi üzerine kuruludur. Organizasyonun bu hibrid biçimi rekabeti ve işbirliğini, formal ve informal kurumsal ilişkileri birleştirir. Ayrıca bu hibrid biçim bir bölgenin başarısında yaşamsal öneme sahip olan sosyo-ekonomik ve tarihsel faktörlerin rolünün altı çizilmeden anlaşılamaz.

Birçok açıdan endüstriyel bölgeler, yenilikçi çevre ile oldukça yakındır. Endüstriyel bölgeler ve yenilikçi çevre teorileri; yerel sosyo-ekonomik toplumun rolüne, fonksiyonel olarak uzmanlaşan aktörlerin arasındaki birbirini tamamlayıcılığa ve işbirliğine dayanması açısından birbirini andırır. Fakat endüstriyel bölge literatürü güven ve fırsatlardan yararlanma ilişkilerini analiz ederken bir adım daha ileriye gitmiştir. Endüstriyel çevrede kültürün rolü değişimin bir aracı olarak görülür ve topluluk etkileşimlerinin normları bağlamında doğru davranmayan aktörler cezalandırılır (Moulaert ve Sekia, 2003: 291-292).

2.3. Kümelenmeler

Sektörel, yerel ve bölgesel rekabet gücünü yükselten ve bir kalkınma modeli olarak da görülen kümelenme yaklaşımı son dönemlerde gittikçe önem kazanmaktadır. Özellikle gelişmiş ülkelerde son derece yaygın bir uygulama alanı bulan bu yaklaşım gelişmekte olan ülkelerin bazılarında da uygulanmaya başlamıştır (Bulu ve Eraslan, 2004: 159).

Michael Porter'ın geliştirdiği 'kümelenme' kavramı özellikle son 10 yıldan bu yana girişim, innovasyon ve endüstriyel uzmanlaşmanın bölgesel ve yerel yığınlaşması alanında yapılan bir çok çalışma üzerinde önemli derecede etkili olmuş ve kullanılmıştır. Porter'ın kendi çalışmaları birçok ülkedeki çok sayıdaki kümelenmeyi kapsamaktadır. Bu çalışma, daha sonra bölgesel iktisatçılar, bölgesel uzmanlar ve planlayıcılar tarafından da takip edilmiştir (Asheim vd, 2006a: xvii).

Porter, kümelenmeleri; belirli bir alanda, birbiriyle rekabet eden fakat aynı zamanda işbirliği yapan karşılıklı ilişkili firmaların, uzmanlaşmış tedarikçilerin, hizmet üreticilerinin, ilişkili endüstrilerdeki firmaların, ilişkili kurumların (örneğin üniversiteler, standart kuruluşlarının ve ticaret birliklerinin-derneklerinin) coğrafi yoğunlaşması olarak tanımlamıştır. Porter'ın yaptığı kümelenme tanımında iki çekirdek özellik vardır. Birincisi kümelenmedeki firmalar bir şekilde birbiriyle bağlantılıdır. Bu bağlantılar yatay(tamamlayıcı ürünler ve hizmetler, teknoloji vb.) ve dikey (alım-satım zincirleri) bağlantılardan oluşur ve bu bağlantıların bir çoğu sosyal ilişkiler ve networkler içerir. İkinci anahtar özellik "coğrafi" yakınlıktır:

kümelenmeler karşılıklı bağlı firmaların mekansal yoğun yerleşmesinden oluşmaktadır (Asheim vd, 2006b: 2).

Kümelenme yaklaşımı, işletmelerin rekabet gücünü işletmeleri birbirinden ayrı izole oyuncular olarak değil tersine birbirleri ile bağlantılı aktörler yaratarak güçlendirmektedir. Bu yaklaşım değer zinciri analizleri ile desteklenmekte ve kümelenmedeki maliyet yüksekliğinin hangi aşamalardan, hangi aktörlerin(oyuncuların) verimsizliğinden ve hangi yanlış politikalardan kaynaklandığı gibi soruları cevaplamaktadır. Dolayısıyla kümelenmedeki aktörlerin kapasitelerini ve performanslarını yükseltecek önlemler alınabilmekte ve politikalar uygulayabilmektedir (Çağlar, 2006: 308).

Kümelenmeler rekabeti genel olarak üç şekilde etkilerler (Bulu vd, 2004: 145-146):

- Kümelenmeler, kümelenme içindeki işletmelerin üretkenliğini artırır.
- Kümelenmelerin işletmelerin gelecekteki verimliliklerini yükseltecek ve yeni ürünlerin oluşmasını sağlayacak yenilikçiliğe yönlendirir.
- Kümelenme kendisini genişleten ve güçlendiren yeni iş alanlarının ortaya çıkmasını teşvik eder.

Kümelenmeler, o kümelenmenin üyesi olan işletmelere kendi esnekliklerini kaybetmeden büyük ölçekli veya diğer firmalarla resmi bağlantılara sahip işletmelermiş gibi davranmalarına olanak tanıyarak fayda elde etmelerini sağlar. Bunlara ek olarak kişisel ilişkiler ve topluluk bağları karşılıklı güven oluşturur ve bu durum bilgi akışını hızlandırır. Bilgi daha akışkan hale gelir. Ayrıca kümelenmeler sinerji yaratır başka bir ifadeyle kümelenme üyeleri arasındaki bağlar, parçaların toplamından daha büyüktür. (Moulaert ve Sekia, 2003: 293).

2.4. Yeni Sanayi Odakları

Son yirmi yıl içerisinde önem kazanan yeni sanayi odakları, giderek artan bir hızla gelişmektedir. Yeni sanayi odakları küreselleşen ekonominin ve sanayi dinamiklerinin çözümlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır (Özaslan, 2004: 79). Bu oluşumlar, (Fordist) toplulaştırılmış üretim sistemlerinden daha fazlasını ifade etmektedir. Yeni sanayi odaklarında geçerli olan esnek üretim sistemleri, firmalara talep değişmelerine anında cevap verebilecek şekilde üretimi organize etme imkanı sağlamaktadır (Storper ve Scott, 1988). Üretim sürecinin bir ya da birkaç aşamasında uzmanlaşmış (genelde) geleneksel sektörlerde ve modern üretim dallarında faaliyet gösteren küçük işletmeler söz konusudur. Bu işletmeler arasında, bölgedeki küçük işletmelere rekabet gücü kazandıran, yoğun ekonomik-sosyal ilişkiler ve bilgi yayılımının sağlandığı endüstriyel bir atmosfer mevcuttur (Çetin, 2006:81-82).

Storper ve Scott, çalışmalarında esnek üretim sistemlerinin bir süreçten ve/veya bir ürün düzeninden diğerine gecikmeden geçme yeteneğine vurgu yapmıştır. Yazarlar ayrıca verimlilik derecesine hiçbir güçlü zararlı etki vermeden çıktı miktarını kısa dönemde hızlı bir biçimde azaltma veya yükseltme ayarlamalarını yapma yeteneğine sahip üretim biçimleri tarafından şekillendirilmiş esnek üretim sistemlerini tanımlamıştır. Yazarlar esnek üretim sisteminin verimliliğini seçilmiş üreticiler kümesinin yerel yığınlaşması ile ilişkilendirmiştir. Bununla birlikte, yeni sanayi odakları, yığınlaşmış üretim sistemlerinden daha fazlasını içermektedir. Aynı zamanda yeni sanayi odakları; firma içi işlemlerin koordinasyonu ve girişimsel aktivitenin dinamikleri, yerel emek piyasalarının organizasyonu ve çalışanların sosyal yeniden üretimi, topluluk oluşumunun dinamikleri ve sosyal yeniden üretme

konularında bir sosyal düzenleme sistemi sağlamaktadır (Moulaert ve Sekia, 2003: 293). Bununla birlikte yeni sanayi odaklarının kalkınmacı atılımları (hamleleri), çoğu ürünleri için piyasaların seçici genişlemesiyle birlikte daha da güçlenmektedir (Scott, 2003: 135).

2.5. Bölgesel İnovasyon Sistemleri

Bölgesel İnovasyon Sistemi; "ortaklaşa öğrenmeyi ve sürekli yeniliği teşvik eden ve firmalar arası yakın iletişim, sosyo-kültürel yapı ve kurumsal çevrenin oluşturduğu bir bütündür" (Jain, 2005: 3). Daha geniş bir tanıma göre bölgesel inovasyon sistemi; firmaların, kurum/kuruluşların ve hükümetlerin, ortaklaşa ya da bireysel olarak, bölgesel düzeyde inovasyonun desteklenmesinde nasıl katkıda bulunduklarını açıklamaya yönelik bir kavramdır. Bu tip bir inovasyon ağı, firmalar, araştırma ve teknoloji ajansları, inovasyon destek kuruluşları, risk sermayesi şirketleri ve yerel/merkezi hükümet kurumlarından oluşmaktadır. Bu kurumlar arasındaki bağlantılar, bilginin rekabetçi üstünlüğe dönüştürülmesi açısından oldukça önemlidir (Cooke vd, 2001: 3).

Bölgesel inovasyon sistemleri teorisi; ortaklaşa öğrenmenin rolü üzerinde durmaktadır. Bir başka ifadeyle, sistemin üyeleri arasındaki derin işbirliği ilişkileri üzerine odaklanmaktadır. Buna göre; inovasyon, sadece araştırma faaliyetinin bir sonucu değil, aynı zamanda yaratıcı bir süreçtir. İnovasyon, şu özellikleri bünyesinde barındırmaktadır: (i) Sürecin aktörleri arasındaki karşılıklı etkileşim (geri-besleme üzerine kuruludur), (ii) Yenilikçi sürecin kümülatif bakış açısı ve artan ölçüde dönüşmesi, (iii) "problem çözme" oryantasyonu.

Bölgesel İnovasyon Sisteminin başarısı, çok çeşitli faktörlere bağlı olmakla birlikte, tüm başarılı örneklerin (Baden-Württemberg, Emilia-Romanga, Silikon Vadisi gibi) sergiledikleri birtakım ortak özellikler bulunmaktadır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Cooke vd, 2001: 7-9):

- Firmalar arasında yoğun işbirliği
- Yüksek kalifiye işgücü
- Destekleyici kurumların yoğun altyapısı
- Yenilikçi bölgesel kültür
- Aktivist bölgesel hükümetler
- Bununla birlikte, başarılı sistemler, inovasyon ile ilgili olarak güçlü bir bölgesel yönetişim gösterme eğilimindedirler.
-

2.6. Öğrenen Bölge

Öğrenen bölge kavramı nispeten yeni bir kavram olmasına rağmen, temelinde esnek üretim ve esnek ihtisaslaşma bulunmaktadır (Polenske, 2008: 139). Öğrenen bölge; firmalar arası mevcut bilgi tabanlarının ve bölgedeki AR-GE alt yapısının; öğrenme, farklılaştırma ve rekabet gücünü yükseltme amaçlarını sağlayabilen sistemi ifade etmektedir (Altınok vd., 2004: 30). Bununla birlikte öğrenen bölge yaklaşımında, küreselleşen öğrenen ekonomide bölge ve firmaların rekabet gücünü ve yenilik yapabilme yeteneğini desteklemek amacıyla, bölgesel kümelenme ve networklerde kollektif öğrenme ve işbirliğinin oynadığı rol ele alınmaktadır (Asheim, 1996; 1998). Bu yaklaşıma göre, zaman içinde kendi yetkinliklerini değişen koşullara göre değiştirip yenileyebilen öğrenen firmalar, bölgedeki aktörler arası kalıcı işbirliği ilişkilerinin ve bunlardan kaynaklanan nerworklerin bulunması halinde öğrenen bölgeyi yaratmaktadırlar. Öğrenen bölgelerde, bölgede yaşayan aktörlerin gelişim

potansiyellerine odaklanma, aktörlerin inovatif davranışlarının desteklenmesi ve aktörlerin bilgilerinin entegrasyonu için strateji geliştirme çabaları büyük önem taşımaktadır. Bu açıdan; öğrenen bölgelerde, kurumsal aktörler özellikle bölgesel inovatif davranışlarda destekleyici ve kolaylaştırıcı yönde merkezi bir rol oynamaktadır (Morgan, 1997: 493). Öğrenen bölge yaklaşımına göre bir bölgenin yenilikçiliğini etkileyen unsurlar şunlar olmaktadır (Oğuztürk, 2003: 78-79):

- Bölge içinde yer alan firmalar birbirleriyle karşılıklı iletişim içerisindedirler ve devamlı olarak bilgi alışverişi sağlanmaktadır.
- Eğitim ve öğretim kurumları "ömür boyu öğrenme" sürecini desteklemektedirler.
- Sermaye sahipleri bilgi yoğun firmalara özel bir ilgi göstermektedirler.
- Bilgi sahibi ve uzman insan bölgede yoğun bir şekilde bulunmaktadır.
- İletişim ve bilgi paylaşımı gibi öğeler mahalli kültür içerisinde yer almaktadır.

Geleneksel inovasyon modellerinin; inovasyon dinamiklerinin ana unsurları, kurumların rolü, bölgesel kalkınma, kültür, aktörler arasındaki ilişki tipleri ve çevre ile ilişki tipleri bakımından sergiledikleri temel özellikler aşağıda Tablo 1'de yer almaktadır. Tablo, her bir geleneksel inovasyon modeli arasında karşılaştırma yapabilmeyi kolaylaştırmaktadır. Böylelikle, modeller arasındaki birlik ve tamamlayıcılık da görülebilmektedir. Örnek olarak; inovasyon sürecinin ana unsurları başlığına bakılacak olursa; bölgesel inovasyon sisteminde inovasyon süreci daha açık bir şekilde -karşılıklı etkileşimli-kümülatif ve özel bir süreç olarak- tanımlanmıştır. Yenilikçi çevrede ise bu süreç "firmanın yenilik yapma kapasitesi" olarak tanımlanmış ve çok ayrıntıya girilmemiştir. Yeni sanayi odaklarında ise inovasyon AR-GE ile ilişkilendirmiş ve inovasyonun bir "AR-GE süreci" olduğu belirtilmiştir.

Tablo 1 – Mekansal İnovasyon Modelleri ve Temel Özellikleri

İnovasyonun Özellikleri	Yenilikçi Çevre	Endüstriyel Bölge	Bölgesel İnovasyon Sistemleri	Yeni Sanayi Odakları	Öğrenen Bölge
İnovasyon Dinamiklerinin Ana Unsurları	Firmaların aynı çevredeki diğer aktörlerle ilişkileri yoluyla yenilik yapma kapasitesi	Aktörlerin inovasyonu ortak değerler sistemi içinde uygulama kapasitesi	İnovasyon araştırma ve geliştirmenin karşılıklı etkileşimli, kümülatif ve özel bir sürecidir.	AR-GE'nin ve onun uygulamasının bir sonucudur ve yeni üretim metotlarının uygulanması (örneğin TZÜ)	Bölgesel inovasyon sistemleri gibi fakat teknolojinin ve kurumların birbirine bağlı evrimleşmesi vurgulanır.
Kurumların Rolü	Araştırma sürecinde kurumların çok önemli rolü var (Üniversiteler, firmalar, kamu kurumları vs.)	Kurumlar, inovasyon ve kalkınmayı besleyen sosyal düzenlemeyi sağlar.	Yeni sanayi odaklarında olduğu gibi tanımlamalar yazarlar arasında farklılık göstermektedir fakat hepsi kurumların hem örgütün içinde hem de dışında davranış düzenlemelerine öncüllük ettiğine katılmaktadır.	Firmalar arası işlemlerin koordinasyonunda ve girişimsel aktivitenin dinamikleri konusunda sosyal düzenlemeler	Bölgesel inovasyon sistemleri gibi fakat kurumların rolü üzerine daha güçlü odaklanma vardır.
Bölgesel Kalkınma	Bölgesel görüş yenilikçi çevre ve aktörlerin bir atmosfer içinde yenilik yapma kapasitesi üzerine kuruludur.	Bölgesel görüş mekansal birlik (dayanışma) ve bölgenin esnekliği üzerine kuruludur. Bu esneklik inovasyonun bir parçasıdır.	Bölge, karşılıklı etkileşimli öğrenmenin ve yönlendirici düzenlemenin bir sistemi olarak görülür.	Sosyal düzenleme ve yığınlaşmış üretim sistemleri arasında karşılıklı etkileşim	Çift dinamik: teknolojik ve tekno-örgütsel dinamikler; sosyo-ekonomik ve kurumsal dinamikler
Kültür	Güven ve karşılıklı ilişkiler kültürü	Endüstriyel bölge aktörleri arasında paylaşılan değerler: güven ve karşılıklılık	Öğrenmenin kaynağı karşılıklı etkileşimdir.	Network (ağbağlaşma) ve sosyal karşılıklı etkileşim kültürü	Yeni sanayi odaklarındaki gibi fakat ekonomik ve sosyo-kültürel hayat arasındaki karşılıklı etkileşime daha güçlü odaklanma
Aktörler Arasındaki İlişki Tipleri	Destek alanının rolü: firmalar arasında, firmalarla firmanın ortakları, tedarikçiler ve müşterileri arasında stratejik ilişkiler	Network sosyal bir düzenleme örneğidir ve disiplinin kaynağıdır. Network hem rekabetin hem de işbirliğinin birlikte var olmasını olanaklı kılar.	Network, karşılıklı etkileşimli öğrenmenin bir örgütsel biçimidir.	Firmalar arası işlemler	Aktörlerin networkü (ağbağlaşması)
Çevre ile İlişki Tipleri	Aktörlerin, davranışlarını çevrelerinde olan değişimlere uyarlama kapasitesi. Çok "yoğun" ilişkiler: destek alanının üçüncü boyutu.	Çevre ile ilişkiler bazı kısıtlamaları ve yeni fikirleri kabul ettirir; çevredeki değişimlere tepki vermek gerekir; "yoğun" ilişkiler, çevrenin sınırlı mekansal görüşü.	İçerideki özel ilişkiler ve çevrenin kısıtlamaları arasında denge vardır, "yoğun" ilişkiler	Topluluk düzenlemesinin ve sosyal yeniden üretimin dinamikleri	Bölgesel inovasyon sistemleri gibi

Kaynak: Moulaert ve Sekia, 2003: 294.

3. COĞRAFİ YAKINLIĞIN SORGULANMASI VE YENİ BİR AÇILIM OLARAK UZAK NETWORKLER

Bir önceki bölümde bahsedilen mekansal inovasyon modellerinin ortak özelliği, coğrafi yakınlığa dayalı olmalarıdır. Bütün bu modellerde yakınlığa dayalı öğrenme ve etkileşim oldukça önemli rol oynamaktadır. Coğrafi yakınlığın inovasyon üzerindeki etkisi literatürde pek çok çalışmada da vurgulanmaktadır. Bu çalışmalarda temel olarak, bilginin, yerel yakınlık sayesinde daha etkin bir şekilde üretildiği ve transfer edilebildiği vurgulanmaktadır (Audretsch ve Feldman, 1996; Maskell ve Malmberg, 1999: 167-185). Bu modellere göre; yenilikçiliğin kaynağı, coğrafi olarak birbirine yakın olan aktörler (firmalar, tedarikçiler, rakipler, bilim kuruluşları, yerel-bölgesel kamu kuruluşları) arasında ortaya çıkan bilgi alışverişi ve yakın öğrenme faaliyetleridir. Çünkü aktörlerin ve kurumların birbirine yakınlığı, güçlü bağlantılara sahip sanayi kümelerinin gelişmesini ve uzun soluklu ilişkilerin ortaya çıkmasını mümkün kılmaktadır (Council on Competitiveness, 2005: 9). Audretsch, bilginin yerel yakınlık sayesinde daha etkin bir şekilde üretilebildiği ve transfer edilebildiği için, yeni bilgiye dayalı ekonomik faaliyetlerin bir bölgede kümeleşme eğiliminin giderek arttığını ifade etmektedir (Audretsch, 1998: 18). Bütün bu modellerde, üretim faktörlerinin -en azından global düzeyde- mobilitesinin olmadığı veya çok az olduğu belirtilmektedir (Crevoisier ve Jeannerat, 2008: 3). Ayrıca inovasyonun önemli bir kaynağı olarak kapalı bilgiye özel bir önem atfedilmektedir. Bireye özel olan ve bireyde gömülmüş/içselleşmiş *(embedded)* olan kapalı bilginin aktarılması için ise; uzun dönemli iletişim ve ilişkiler gereklidir (Özler vd., 2004: 136). Bu nedenle de belirli bir coğrafi mekanda sınırlanmış firmalar arasında işbirliği ve yakınlık, özellikle de kapalı bilgi yayınımında oldukça önem arz etmektedir.

Ancak, son zamanlarda "yakınlık" konusu tartışılmakta ve inovasyon teorisinde bir dönüşüm yaşanmaktadır. Teorik tartışmalar, koşulların değiştiği günümüz dünyasında "coğrafi" yakınlığın "hala" yenilikçilik açısından önemli bir unsur olup olmadığı üzerine yoğunlaşmaktadır. Bilgi ekonomisinde ve inovasyon çalışmalarında yaşanan bazı önemli gelişmeler, mevcut teorileri etkilemekte ve yeniden gözden geçirilmesini gerektirmektedir. Bu önemli gelişmeler; üç kısımda ele alınabilir:

Birincisi; yenilikçiliğin önemli bir unsuru olan teknolojik ilerlemeler, özellikle bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) ve Internet'teki gelişmeler, bilgiye ulaşılabilirliği büyük ölçüde arttırmıştır.

İkincisi; artan teknolojik gelişmelere ilaveten, bilgiye ulaşılabilirliği arttıran bir diğer unsur da mobilitedir. Malların, hizmetlerin, sermayenin mobilitesinin yanı sıra, kişilerin (emeğin) mobilitesinin hızlanması da uzun mesafeler arasında etkileşimi ve bilgi paylaşımını / değiş-tokuşunu hızlandırmıştır. Yeni multimedya teknolojileri (CD'ler, DVD'ler, USB diskler vs), bilginin transferini inanılmaz ölçülerde hızlandırmış ve kolaylaştırmıştır. Artan mobilite, mekana ve yakınlığa dayalı sınırlılıkları ortadan kaldırmıştır.

Üçüncüsü *–ve belki de teoride yaşanan dönüşüme en çok neden olanı–*; inovasyonun doğasındaki değişimle ilgilidir. Günümüzde pek çok inovasyon, artık bilim-temelli olmaktan ziyade sosyo-kültürel dinamikler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Toplum değerlerindeki değişmeler, ürünlerde ve hizmetlerde de değişime öncülük etmektedir. Pek çok inovasyon, müşteri istekleri, değerleri ve talepleri doğrultusunda ortaya çıkmaktadır. Moda, estetik trendler ve toplumun değer yargıları, ürün tasarımlarını etkilemektedir. Giyim, saat, mücevherat, otomobil dizaynı buna örnek olarak verilebilir. Teknik olmayan yenilikler, günümüzde en az teknik yenilikler kadar önemli hale gelmiştir. İnovasyon doğasındaki tüm bu gelişmeler sonucunda, ihtiyaç duyulan bilginin niteliği de değişmektedir. Sosyo-kültürel dinamiklere dayalı olarak gelişen inovasyonlarda da, bilimsel temelli bilgiden ziyade, sosyo-kültürel bilgiye ihtiyaç duyulmaktadır. Ürünlerdeki ve hizmetlerdeki sosyo-kültürel bileşim,

"sembolik bilgi" olarak adlandırılan (Asheim ve Coenen, 2005: 1173-1190) yeni bir açılımı da beraberinde getirmektedir. Bu da, müşterilerle olan ilişkiler sayesinde elde edilen bilgiye ve öğrenme sürecine, eskisinden olduğundan daha çok önem verilmesini gerektirmektedir.

Özetlemek gerekirse, bilgi ekonomisinde ve günümüz koşullarında ortaya çıkan inovasyonlar, sanayi toplumunda ortaya çıkan bilim-temelli inovasyonlardan oldukça farklıdır (Crevoisier ve Jeannerat, 2008: 9). Bu nedenle de bilim-temelli bilgi üretimi-kullanımı-paylaşımı ve bilim-temelli inovasyonlara dayalı mekansal inovasyon modellerinin yeniden gözden geçirilmesi gerekmektedir.

Teoride yaşanan bu dönüşümler; coğrafi yakınlığın öneminin tartışılmasına neden olmaktadır. Coğrafi yakınlığa dayalı olan modellere bir alternatif -ya da onları tamamlayan bir- model oluşturulup oluşturulamayacağı tartışılmaktadır. Bazı yazarlar, coğrafi yakınlığa alternatif olarak, farlı yakınlık tanımları üzerinde durmaktadır. Örneğin; Orlando (2004) "teknolojik yakınlık", Rallet ve Torre (1999) "düzenlenmiş (organized) yakınlık" kavramlarını kullanırken, daha da ilgi çekici olarak Fontes (2005) "sanal yakınlık" kavramından bahsetmektedir. Buna göre; yakınlık kavramı ve yakınlığın rolü, daha önceden olduğu gibi "coğrafi" olarak değil, yeniden gözden geçirilerek başka açılardan tanımlanmalıdır.

Yeni teoriler, çok çeşitli -yakın ve uzak- kaynaklardan mevcut bilgilerin alınarak kombine edilmesiyle birlikte öğrenme ve inovasyon süreçlerinin yürütülebileceğini öngörmektedir. Bu yeni paradigmada inovasyonun; daha kalıcı, sistematik ve aktörler arası uzun mesafeli bilgi aktarımlarının bir sonucu olarak ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bilgi ekonomisinde yaşanan -yukarıda bahsedilen- gelişmeler sonucunda, "Mekansal İnovasyon Modelleri" kavramı önemini yitirmekte, bunun yerine, uzun mesafeli networklere ve işbirliklerine odaklanan "Mekansal Bilgi Dinamikleri" kavramı popülerlik kazanmaktadır.

Doz vd. (2001) günümüzde, maliyet düşürmeyi amaçlayan işbirlikleri ve mekansal işbölümü gibi geleneksel modellerin ötesine geçmek ve ulus-ötesi bilgi networklerinde yeni stratejiler ve projeler geliştirme kapasitesi üzerine kurulu yeni kavramlar geliştirmek gerektiğini belirtmektedir. Bir firma için, iyi bir küresel üretim veya dağıtım networkleri oluşturmak artık yeterli değildir. Günümüzün en rekabetçi firmaları artık sadece üretim veya dağıtım anlamında global network kuran firmalar değil, dünyanın herhangi bir yerinde mevcut olan çok çeşitli bilgileri alma yönünde global bilgi networkleri kuran firmalardır.

Şekil 1 - Yakın ve Uzak Mesafeli Bilgi Etkileşimleri ve Firma Yoğunlaşmaları

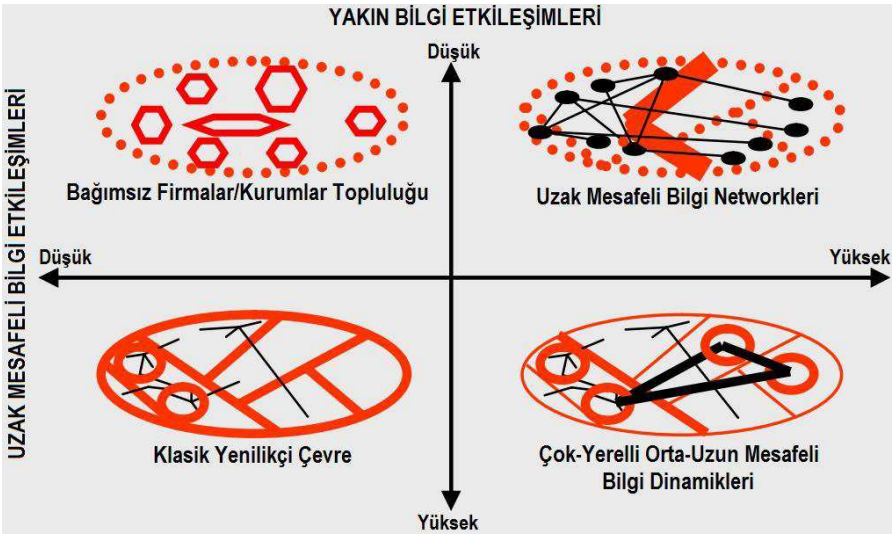

Kaynak: CREVOISIER ve JEANNERAT, 2008: 14.

Yakın ve uzak mesafeli bilgi etkileşimlerinin her ikisinin de çok düşük düzeyde görüldüğü durumda, bağımsız firmalar topluluğundan söz edilmektedir. Yukarıdaki Şekil-1'deki sol üstteki kesim bu durumu yansıtmaktadır. Böyle bir durumda, bilgi-inovasyon süreçleri tamamen içsel olarak firma içerisinde gerçekleşmektedir ve dışsal bir aktör ile yakın veya uzak etkileşim ortaya çıkmamaktadır. Klasik yenilikçi çevreler veya endüstriyel bölgeler ise, yüksek düzeyde yakın etkileşim sergilerken, uzak mesafeli etkileşimler çok nadiren görülmektedir. Yakın mesafeli etkileşim, bilgi transferinin ve inovasyonun itici gücü konumundadır. Önceki bölümde ele alınan mekansal inovasyon modelleri bu kısımda yer almaktadır (Şekil-1 sol alt kesim). Şeklin sağ üst kesiminde yer alan Uzak Mesafeli Bilgi Networkleri ise yüksek düzeyde uzak mesafeli bilgi etkileşimleri içermektedir. Bu durumda, yüksek düzeyde uzmanlaşmış firmalar arasında mobilite ve bilgi dinamikleri aracılığıyla uzun mesafeli networkler oluşmaktadır. Firmalar arasında yakın mesafeli etkileşimler de olmakla birlikte göreceli olarak zayıf karakter sergilemektedir. Son olarak, hem yakın hem de uzak mesafeli bilgi etkileşimlerinin yüksek olarak ortaya çıktığı durumda (şeklin sağ alt kesimi), çok yerelli orta ve uzun mesafeli bilgi dinamikleri oluşmaktadır. Bu durumda, orta ve uzak mesafeli etkileşimler ile birlikte yüksek düzeyde yakın öğrenme de söz konusu olmaktadır.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Mekansal yenilik modelleri olarak adlandırılan ve uygulamada yenilikçi çevre, endüstriyel bölgeler, kümeler, yeni sanayi odakları, bölgesel yenilik sistemleri ve öğrenen bölgeler gibi kavramlarla uygulamaya konulan bir önceki nesin teorilerin odak noktasında yakın öğrenme ve aktörler arası yakın işbirliği yatmaktadır.

Ancak 1970'li yıllardan itibaren yaşanan bazı önemli gelişmeler, hem teoriyi hem de uygulamayı önemli ölçüde değiştirmektedir. Küreselleşme olgusu, bilgi ve iletişim teknolojilerindeki hızlı gelişmeler ve inovasyonun doğası ile ilgili gelişmeler, inovasyon ve öğrenme konusunda "yakınlık" unsurunun da yeniden tartışılmasını ve yeni teoriler ortaya çıkmasını sağlamıştır. Günümüzde pek çok inovasyon, artık bilim-temelli olmaktan ziyade sosyo-kültürel dinamikler aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu da, ihtiyaç duyulan bilginin niteliğini ve bilgi kaynaklarına ulaşma konusunda yakınlığın önemini değiştirmektedir.

Bu gelişmeler ile birlikte, yeniliğin yeni teorik çehresi bölgesel kalkınma teori ve yaklaşımlarını da etkilemektedir. Günümüz bölgesel kalkınma anlayışında da, bahsedilen bilgi yayınımına ve işbirliğine odaklanan yeni bir dönüşüm yaşanmaktadır. Yenilik sistemlerine dayanan ve bu çerçevede sanayi bölgeleri, teknoparklar, kentsel dönüşüm, yenilikçi çevre gibi uygulamalarla gerçekleştirilen bölgesel kalkınmanın yerini, "bilgi dinamikleri" paradigması almaktadır. Bu açılım son derece kritiktir. Çünkü Türkiye giderek AR-GE temelli politikaları ulusal ve bölgesel düzeyde yaygınlaştırmaya çalışırken, başta AB olmak üzere batı dünyasını şekillendiren paradigma, bir çıktı olan inovasyonun arka planında yer alan bilgiye dayalı yapıya kaymaktadır.

İnovasyon konusundaki teorik tartışmalar, orta ve uzun mesafeli bilgi dinamiklerinin ve aynı zamanda da yüksek düzeyde yakın öğrenme süreçlerinin ortaya çıktığı "çok-yerelli" ve "çok-ölçekli" bilgi dinamikleri üzerinde yoğunlaşmaktadır. Bu yeni paradigmada, inovasyon artık "sadece" yakın etkileşimin ve coğrafi yakınlığa dayalı işbirliklerinin bir sonucu değildir. Artık bilgi her yerdedir ve her mesafeden kolaylıkla transfer edilebilmektedir. Bu nedenle, coğrafi "sınırlara" bağlı kalmak gerekmemektedir. Bilgi, yakın mesafelerden olduğu kadar, uzak mesafelerden de transfer edilebilmektedir. Bilginin yakın-uzak mesafeden transfer

edilebilirliği, firmadan firmaya, sektörden sektöre ve bölgeden bölgeye farklılık göstermektedir. En başarılı firmalar-sektörler-bölgeler, hem yakın hem de uzak mesafeli etkileşimler kurabilen ve her tür bilgiyi elde edebilen bölgeler olmaktadır.

KAYNAKÇA

ALTINOK, S., MERCAN, B. ve N. BALTACI (2004), "Öğrenen Bölgeler: Bölgesel Kalkınmada Ortak Bilgi Kullanımı", *3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Osmangazi Üniversitesi, İ.İ.B.F., 25-26 Kasım, Eskişehir, s. 307-313.

ASHEIM, B. ve COENEN, L. (2005), Knowledge Bases and Regional Innovation Systems: Comparing Nordic Clusters, *Research Policy*, 34, s. 1173-1190.

ASHEIM, B.T. (1996), "Industrial Districts as 'Learning Regions' A Condition for Prosperity", *European Planning Studies*, Vol. 4, Issue 4.

ASHEIM, B.T. (1998), "Learning Regions as Development Coalitions: Partnership as Governance in European Workfare States?", *Second European Urban and Regional Studies Conference on "Culture, Place and Space in Contemporary Europe"*, University of Durham, UK, 17-20 Eylül.

ASHEIM, Bjorn, COOKE, Philip ve MARTIN, Ron (2006a), "Preface", Editörler: Bjorn ASHEIM, Philip COOKE ve Ron Martın, *Clusters and Regional Development*, Routledge Taylor&Francis Group, USA.

ASHEIM, Bjorn, COOKE, Philip ve MARTIN, Ron (2006b), "The Rise of the Cluster Concept in Regional Analysis and Policy: A Critical Assessment" Editörler: Bjorn ASHEIM, Philip COOKE ve Ron Martın, *Clusters and Regional Development*, Routledge Taylor&Francis Group, USA.

AUDRETSCH, D.B. (1998), "Agglomeration and the Location of Innovative Activity", *Oxford Review of Economic Policy*, Vol: 14 No: 2.

AUDRETSCH, D.B. ve FELDMAN, M.P. (1996),"R&D Spillovers and the Geography of Innovation and Production", *The American Economic Review*, Vol: 86, No: 3, s. 630-640.

BULU, Melih ve ERASLAN, İ. Hakkı (2004), "Kümelenme Yaklaşımı", Editor: İsmail BAKAN, *Çağdaş Yönetim Yaklaşımları İlkeler, Kavramlar ve Yaklaşımlar*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., 1. Baskı, Mayıs 2004, İstanbul.

BULU, Melih, ERASLAN, İ. Hakkı ve Özlem ŞAHİN (2004), "Elmas (Diamond) Modeli İle Ankara Bilişim Kümelenmesi Rekabet Analizi", *3. Ulusal Bilgi Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, Osman Gazi Üniversitesi, 25-26 Kasım 2004, Eskişehir,s.143-153.

CHEN, Kun ve KENNEY, Martin (2005), *Universities/Research Institutes and Regional Innovation Systems: The Cases of Beijing and Shenzhen*, Berkeley Roundtable on the International Economy (BRIE) Working Paper No: 168, September.

CHUNG, Sunyang (2005), "Partnership in Korean Regional Innovation Systems", *Paper presented at the STEPI International Symposium Science & Technology Policy in Innovation-Driven Economy*.

COOKE, Philip, ROPER, Stephen ve Peter WYLIE (2001), *Developing a Regional Innovation Strategy for Northern Ireland, A Statement by the Economic Council on Research*, Northern Ireland Economic Council Occasional Paper No: 14, September .

Council on Competitiveness (2005), *Measuring Regional Innovation*, A Guidebook for Conducting Regional Innovation Assessments, October.

CREVOISIER, Olivier ve JEANNERAT Hugues (2008), *The Territorial Knowledge Dynamics: From the Proximity Paradigm to Multi-Location Milieus*, EURODITE: Regional Trajectories to the Knowledge Economy: A Dynamic Model.

ÇAĞLAR, Esen (2006), Türkiye'de Yerelleşme ve Rekabet Gücü: Kümelenmeye Dayalı Politikalar ve Organize Sanayi Bölgeleri", *Bölgesel Kalkınmada Yeni Açılımlar*, TEPAV, 13 Eylül, s. 305-315.

ÇETİN, Murat (2006), "Endüstriyel Bölgelerde Sosyal Sermaye ve Güven: Üçüncü İtalya Örneği", *Ege Akademik Bakış Dergisi*, 6 (1), s. 74-86.

DOZ, Y., SANTOS, J. ve WILLIAMSON, P. (2001), *From Global to Metanational: How Companies Win in the Knowledge Economy*, Harvard Business School Press.

FONTES, M. (2005), "Distant Networking: The Knowledge Acquisition Strategies of 'Out-Cluster' Biotechnology Firms", *European Planning Studies*, 13(6), s. 899-920.

JAIN, Ameeta (2005), *The Regional Innovation Sysmtes in the City of Casey: Prospective Evaluation*, Deakin University School of Accounting, Economics and Finance Working Paper No: 2005-22.

LAWSON, Clive (1997), *Territorial Clustering and High-Technoogy Innovation: From Industrial Districts to Innovative Milieux*, ESRC Centre for Business Research Working Paper No: 54, March.

MASKELL, P. ve MALMBERG, A. (1999), "Localized Learning and Industrial Competitiveness", *Cambridge Journal of Economics*, Vol: 23, s. 167-185.

MORGAN, K. (1997), "The Learning Region: Institutions, Innovation and Regional Renewal", *Regional Studies*, 31 (5), s. 491-503.

MOULAERT, Frank ve SEKIA, Farid (2003), "Territorial Innovation Models: A Critical Survey", *Regional Studies*, 37(3), s. 289-302.

OĞUZTÜRK, Bekir Sami (2003), *Bölgesel Kalkınmada Yenilikçiliğin Rolü ve Göller Bölgesi Üzerine Bir Uygulama*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İstanbul.

ORLANDO, M. J. (2004), "Measuring Spillovers from Industrial R&D: On the Importance of Geographic and Technological Proximity", *RAND Journal of Economics*, 35(4), s. 777-786.

ÖZASLAN, M. (2004), "Küresel–Yerel Etkileşiminin Yeni Örgütlenme Biçimleri: Ağ-Şebeke (Network) Tarzı Firma ve İdari Kurumsal Örgütlenmeler", *Kentsel Ekonomik Araştırmalar Sempozyumu (KEAS)*, Cilt II, s. 66-93.

ÖZLER, Hayrettin, ERGUN, N. Derya ve Gülten Eren GÜMÜŞTEKİN (2004), "Organizasyonlarda Etkileşim Mekanizmaları ile Bilgi Paylaşımı İlişkisi ve Bilgi Paylaşımını Arttırmaya Yönelik Bir Ödüllendirme Modeli", *3. Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi*, 25-26 Kasım, Osmangazi Üniversitesi İİBF, Eskişehir

.

POLENSKE, K.R.(2008), *Clustering in Space versus Dispersing Over Space*, Handbook of Research on Cluster Theory (Handbooks of Research on Clusters Series), s. 133-149.

RALLET, A. ve TORRE, A. (1999), "Is Geographical Proximity Necessary in the Innovation Networks in the Era of Global Economy", *GeoJournal*, Vol: 49 No: 4, Aralık 1999, ss. 373-380.

SCOTT, A.J. (2003), "New Industrial Spaces: Flexible Production Organization and Regional Development in North America and Western Europe", Editörler: BARNES T.J., PECK J., SHEPPARD E.ve TICKELL A., *Reading Economic Geography*, Blackwell Publishing, s. 125-137.

STORPER, M. ve SCOTT, A. J. (1989), "The Geographical Foundations And Social Regulation Of Flexible Production Complexes", Editörler: WOLCH J.ve DEAR M., *The Power of Geography*, Allen & Unwin, London, s. 21-40.

WEBSTER, Online Dictionary, http://www.m-w.com/dictionary/milieux, Erişim: 14.06.2009.

YILMAZ, Ayşegül (2001), *Regional Innovation Systems: Literature Review and The Picture for Turkey*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.